

פרקי יומן / 1948

אלוף מתי פלד

קטעים מזימנו של אלוף מתי פלד ז"ל, המתייחסים לתקופת שירותו כמ"פ בחטיבת גבעתי במלחמת השחרור

למטרתנו אם לא נחזק את החייל בהתאם לערכו בקרב שלנו. מחר אתחיל לאמן מחלקה אחת בכידון. תוך מהלך האימון אסביר לחיילים עד כמה גורל מלחמתנו נתון בידיהם. אני מקווה שכן יעשו יתר מפקדי הפלוגות. הצטערתי מאוד להביע ספקות ביחס ליכולת חיילינו לבצע את המשימות המיועדות להם בקרוב, אך מוטב להתחיל מייד בתיקון המעוות, מוטב להחזיר מייד חזר, שבפירעונו תלויה מערכתנו.

15/9/48

שלשום היה יום החטיבה, "כנס חטיבת גבעתי". בחירת התאריך המקובל על הפלמ"ח כיום המזלות אינה מוסיפה ואינה גורעת. אולי היא יכולה ללמד קצת על המניעים שגרמו לקיום הכנס.

מי היה זקוק ליום החטיבה? החטיבה או היישוב? או אולי מטה החטיבה? אולי יש צורך ביתר חוש להבנת הפסיכיקה ההמונית, אך דומני שלא אנשי החטיבה, אף לא היישוב, היו זקוקים לכנס זה. ברור שהכול נהנו ממנו. היישוב נהנה ממפגן הכוח. החיילים נהנו מה"פראדה" (מצעד - המער), אף כי זו עלתה להם במאמצים מרובים, בטרחה וביגיעה עד בלי קץ. אבל לאיש לא היה נחוץ הדבר בבחינת הכרח. הרושם היה שמקור הכנס הוא מחוץ לצבא ומחוץ לתושבי רחובות, והיה בו משהו הרבה יותר נסתר והרבה יותר עמוק. ואם צדקו מארגני הכנס בהחלטתם לקיים אותו, טוב היה כי יסבירו את הדבר. שוב ושוב בולטת הגישה המתכחשת לעולמו של החייל הבודד. גישה זו פרי בוסר היא, ואני בטוח שעם התחדש הקרבות תנקום בנו. מעניין היה היחס בין הצבא ובין האזרחים. אין אנשי הצבא מתייחסים בכבוד לאזרחים. אין הם מחשיבים את הלכי הרוח של הללו, ובמידה מסוימת בזים לרגישותם. לאזרחים היה ברור כי הכנס הוא אות לדברים גדולים העומדים להתרחש. הכול נעשו ודאים כי המלחמה תתחדש בימים אלה. ימים אחדים

9/9/48

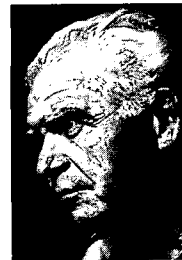
פנינו דרומה. לימיננו חולות, ולשמאלנו ההרים. העלייה מהחולות אל ההרים מלאה הוד קדומים, דורסנית, אויבת. הירידה מההרים אל החולות - תשוקת עם קדמון - נאה, מרהיבה, קורעת אופקים. הגשר אשר הקים האויב בין החולות להרים מוכרח ליהרס. הוא מעליב, הוא מסוכן!

איך זה נמצאנו פתאום מנותקים מהנגב - ערש עלומים - ודרך שמשון ביד האויב? זהו ודאי כישלון התכנון. המתכנן שכח פרק בקורות הימים. הדרך לתיקון המעוות אחת היא: הנגב משם ואנו מפה נדחק את הפורץ אל החולות. הים לא ייבקע לו, הים הוא משלנו.

אנחנו מחזיקים בתריז ח.כ. (חתה-כרתיה - המערכת), כשמאחורינו ארבעה ימי חופש מלאים ועשרה ימי אימונים. איה שפע בזמן! הרבו כוחותינו, או אולי הוכחה הטעות, והכוחות מתרכזים לקראת תקיפה! מכל מקום ברור - חופש ואימונים בימי מלחמה הם נחלת החזק. לא שפענו באלה, אך המעט שניתן מרמז על שינוי מעודד.

אני מקווה שהשינוי מורגש בקרב האנשים. חשוב שיורגש, אינני בטוח בכך. אינני יודע אם האנשים מבינים את המתרחש. הכול אנו מבצעים כמתחילים. הפכנו לצבא, והפרט נשכח, הוזנח, נעשה טפל. אף זו טעות. הפכנו לצבא, אך צבאנו קטן. החייל הפרט עדיין יקר. עדיין חייבות ההכרה ורמת האימון למלא את מקום ההמון, ויש לטפל יותר ביחיד. גם אני נסחפתי בהלך המחשבה החדש. אך משאני חושב על מלחמת יום ברור לי שגלי הסתערותנו יהיו קטנים ומועטים, ועל החייל להיות יעיל בקרב. יש לשוב ולהחדיר לו דברים כמו בימים הראשונים. או עשינו זאת כי ידענו את זכותו של החייל; היום עלינו לעשות זאת שוב בשל החובות שתוטלנה על החייל - ביודעין או בלא יודעין. החייל חייב לשלוט בנשקו. הוא חייב לדעת את כובד משקלו ואת ערכו. ואת אלה יידע אם יבין עד מאוד את מלחמתנו. נחטא

1923-1995
מפקד פלוגה
בחטיבת גבעתי
במלחמת
העצמאות.
ראש אגף
אפסנאות
במלחמת
ששת הימים.
מרצה וחוקר
באוניברסיטת
תל-אביב

עיתון "הצבא" ו"ההגנה" בימינו

מפקד פלוגה ב' בגדוד 51 במלחמת העצמאות

כתב: פרוץ, אל"ם (זימ') יהודה ואלך

מתי פלד נולד ב־1923 בירושלים. הוא התנדב לפלוגות המחץ (פלמ"ח) של ה"הגנה" עם הקמתן ב־1941. ב־1943 הוא סיים קורס מ"מים של ה"הגנה". עם שחרורו מהפלמ"ח ב־1946 יצא ללמוד משפטים באנגליה, אך מייד עם פרוץ מלחמת העצמאות חזר ארצה והוצב כמפקד פלוגה בחטיבה הירושלמית. בתפקיד זה פיקד על שיירות למקומות מרוחקים מהעיר. במסגרת פעילות זאת "נתקע" במושבה הרטוב בשוליים הדרום-מזרחיים של הרי ירושלים.

כאשר פונתה הרטוב בליל ה־15/16 במאי 1948 על-ידי חיילי "גבעתי" במסע רגלי לכפר אוריה, לא הוחזר מתי פלד לירושלים, אלא נשאר בחטיבת "גבעתי" והוצב בגדוד 51. הוא מונה למפקד פלוגה ב' בגדוד הזה בעקבות הקרב על

גבעה 69 (בין ניצנים לג'וליס) ב־10 ביוני 1948. בקרב הזה נסוגה פלוגה ב' של גדוד 51 נסיגה מבוהלת ובלתי מאורגנת נוכח התקפת הצבא המצרי. מפקד הפלוגה היה בין הראשונים שנטשו את המשלט. מפקד חטיבת "גבעתי", שמעון אבידן, הדיח את המ"פ וכאמור מינה תחתיו את מתי פלד.

כאשר קיבלתי את הפיקוד על גדוד 51 – גם כן בשל פרשת גבעה 69 – כבר היה מתי מפקד

לפני כן היו הכול ודאים כי המלחמה מהם והלאה. בימים שהאוכלוסייה האזרחית ראתה את המלחמה כגמורה, ראו החיילים באזרחים אנשים תבוסתנים. ביום הכנס ראו בהם אנשים מבוהלים. הצבא, משום שהוא ראשון לחוש בתוצאות הקרבות, יש לו גם חוש בריא יותר לגבי קרבתם או ריחוקם. יתר על כן, למראה צאן רגיש ומבוהל זה של האזרחים נוצרת בחייל גישה של זלזול באזרח, ברכוש, בערכיו. למראה ההתפעלות מכלי הנשק ומהכוח המוצג על-ידם – התפעלות מוגזמת שרואה את כוח ההרג ולא את כוח ההכרעה, שהוא הוא החשוב בעיני החייל – מתברר לחייל כי במידה שמדובר באזרחים, חזק הוא מהם. כל זה מוליד חיץ. החיץ נוצר על-ידי החייל, כי האזרח מרגיש דווקא קרבה. הוא רואה עצמו חוסה בצל כוחו של החייל, אך החייל מרגיש הבדל, הבדל עצום, בינו לבין האזרח, ובאופן טבעי ירגיש התנגדות ל"התערבות" אזרחית בענייניו. במפגני כוח צבאיים טהורים כגון זה שערכה החטיבה מרחיקים את הצבא מעל העם, הצבא נעשה מכשיר בידול מהעם, וממילא מכשיר שאפשר להפעילו נגד העם.

נעשינו להוטים אחרי "צבא ככל הצבאות", ובוזה נעשתה בעיית היחס בין הצבא לבין האוכלוסייה האזרחית בעיה קשה, כמו בכל מקום. לא יצרנו שום דבר חדש בשטח זה, ובזאת נכשלנו. על מדינתנו הצעירה היה מוטל לפתוח ביצירת ערכים חדשים בכל שטח. תחת זאת פתחנו בחיקוי. ברור עכשיו שהכוחות החברתיים המתקדמים בתוכנו חלשים משהיה נדמה, שהכוחות המהפכניים ביישוב עדיין חלשים ורפי כוח. הקימונו צבא – הרי זה מפעל גדול – אך הקימונו אותו בדרך הקלה ביותר, אשר תטיל עלינו את כל מוראותיו של צבא בדול מן העם. ומה גם שיש בצבאנו מספר כה רב של בני חוץ-לארץ, גח"ל, אשר בא אל הצבא בטרם הקים מגע עם היישוב, ואשר אינו יודע כלל כיצד הוליד היישוב את ה"הגנה" וגונן עליה עד שהפכה צבא.

מפגן החטיבה לא היה מפגן של צבא עממי. היה זה מפגן של צבא שלהבו להב פיפיות!

אומנם בתוך הפלוגה, פלוגה ב', נמצאו אנשים שסירבו לפעול נגד האצ"ל. אך לא היה בהתנגדותם סירוב לפעול נגד העם, אלא סירוב לפעול נגד "אחים נושאי נשק". לא טובת העם, אלא הכבוד לנושאי נשק הוא שמנעם מלציית לפקודה.

ומכאן מסקנה: יש לחזק את צבאנו, את חיילינו. יש להרבות איתם בשיחות ובבריורים, בלימוד. במידה שאופי היחידה תלוי במפקדה, יינתן לפלוגתי אופי של צבא חושב, צבא מבין, צבא שאינו מכשיר צייתן, אלא חבר לוחמים בעלי הכרה. הדבר קשה. קשה לי לשער כי אצלית, אך אם רק אטה את הקו במעט, אעשה דבר שחשיבותו אינה ניתנת להפרזה.

16/9/48

באיזו מידה תלויים אופי הפלוגה וכושרה הצבאי במפקדי המשנה לדרגותיהם? האפשר להפוך יחידה לאמיצה ולוחמת, כשרבים מממלאי התפקידים בתוכה אינם טובים? המותר לי לחשוב שהיחידה תהיה טובה כשיוחלפו הבלתי טובים שבממלאי התפקידים, או שעלי לחשוב שעל היחידה להיות טובה בין אם ממלאי התפקידים טובים או רעים? כלומר, היש סיכוי להצליח להפוך יחידה לטובה בלא התחשבות עם החוש האנושי? ברור שלכך חייב אני לחתור. אך איני יודע אם אפשרי הדבר.

אם כל אנשי הפלוגה לדרגותיהם הם חיילים אמיצים, הדבר אפשרי. אך האם אלה הם אנשי הפלוגה? טרם עשיתי עם הפלוגה במבחן האש, ואין לי כל מושג על האנשים כלוחמים. ברור לי שסיכויי העמידה ירבו ככל שיהיו אנשי הפלוגה מתאימים

של הזמנת הנערות למסיבה זו, העתידה להתקיים עם שובנו לחצור, נראית בעיניי כרצינית וקשה. איני רוצה שסירובי להזמין יעכיר את רוח האנשים וכישל את המסיבה. אך עם זאת איני רוצה שנוכחותן תפריע לי ללמוד את "רוח היחידה".

כיצד אפשר את הסתירה? ואולי אין זו אלא סתירה מדומה? על שאלה זו עלי להשיב בעוד מועד, כי לאור מסקנותיי על "רוח היחידה" אדע את מידת הדחיפות בחילופי הגברא בפלוגה.

16/9/48 (כך במקור. נראה שהכוונה ל-26.9 – המערי) שינוי לטובה מרגש בפלוגה. כבר אין לומר כי החיילים אינם מאומנים, והם יודעים זאת. רוח הקרב מפעמת אותם ביתר עוז, וביטחונם העצמי גבר. מתוך הערב הרב של אנשי גח"ל ממזרח אירופה, אנשי גח"ל ממרוקו ומאלג'יר, של שרידי אצ"ל שגויסו לאחרונה ושרידי הלוחמים הוותיקים מ"ימי בתי-88" * קמה ונוצרת פלוגת צבא. עדיין רחוקה הפלוגה מהיות כפי שלדעתי חייבת פלוגה להיות, אבל אין זה עוד אותו ערב רב שעורר בי שאת נפש בימים הראשונים לאחר שקיבלתי את הפלוגה.

ביטחון החיילים בכושרם הקרבי מתיר לקרוא לפלוגה ב' פלוגה קרבית. מחלקה 1, שרידי הוותיקים, אנשים משועממים שנשברו, התייאשו ושוב התעודדו – כולם חיילים ותיקים ומנוסי קרבות. הכישלון של 69 (ראו הסבר בדברי יהודה ואלך במסגרת משמאל) הרס בהם: ניסיונם הקרבי הגביר בהם את חוסר האמונה בהצלחה, את ציניותם. היו רגעים וחשבתי שאהיה נאלץ לסלקם אחד אחד לכל הרוחות. אך בא גם בהם המפנה. ודאי שרצינותם ושקדנותם של אנשי מחלקה 2 ועוזו רוחם של אנשי מחלקה 3 הטירונית השפיעו עליהם לטובה. במבצע "רושם" (ראו במסגרת של יהודה ואלך) השארתי את מחלקה 1 כמחלקה רזרבית ולא שלחתי לתפיסת משלט.

שיקולי היו מנוגדים. ראשית, רציתי לפגוע בכבודם ולתת את הבכורה למחלקות הצעירות יותר. האמנתי שהדבר יפגע בהם ויעורר בהם את הרצון שנית להוכיח את כושרם. שנית, חשבתי כי אם יהיה צורך להוציא את הכוח הרזרבי לפעולה, מוטב להוציא אנשים מנוסי קרבות, שיידעו להילחם מלחמת תנועה בדרך אל המשלטים. לא הסברתי להם את שיקולי, כמוכן, והאנשים געשו כל היום. משהחלו היריות לעבר המשלט של מחלקה 3, לא יכלו לשאת יותר את העינוי והחלו לדבר על הקיפוח. הפלטתי שהיו לי ספקות לגבי כושר הסבל של המחלקה על סמך ניסיון התקופה האחרונה. האנשים השתדלו להוכיח כי הם עדיין טובים כשם שהיו, והעזרה שהוגשה על-ידי חלק מהמחלקה למחלקות האחרות הייתה נאמנה וטובה.

מחלקה 2 היא מחלקה רצינית, מתונה, אך יסודית ועקבית, ממש כמו מפקדה. זו מחלקה המצטיינת בסדר ובליכוד שקט. מחלקה 3 תוססת ורועשת. הצטרפותם (כך במקור. המחבר התכוון לומר שהיא מורכבת מ...) מאנשי האצ"ל, חמומי דם, מוכנים לתגרת ידיים. אחרים, כמו אליהו מורחי הגדול והחזק ופרדו הספרדי השקט והנועז, מוסיפים משלהם לכובד משקלה של המחלקה. זו המחלקה הראשונה שנקטה אמצעי עונשין נגד חייל מתחזה, שהתנהגותו ביישה את המחלקה. האמצעים היו חריפים, אך משכנעים. האיש לא הופיע להתלונן.

מקרה שהיה עלול להעיק מאוד קרה במחלקה 3 בעת היותה במשלט שנתפס במבצע "רושם". בעת שהחלה ההתקפה, הרגיש

לתפקידיהם בימי שלום או בימי ההפוגה. סכנת התמוטטות תפחת ככל שיהיו ממלאי התפקידים טובים יותר בימי ההפוגה. לכן אני חותר לשינויים, ל"חילופי גברא", ואני מתכוון לשינויים יסודיים. הדבר בלתי אפשרי לפי שעה. אך אני מחכה לאפשרות לעשות זאת. ברור לי שאפשרות כזאת לא תהיה בטרם ניכנס לקרבות, ואני משתוקק למבחן אש עם הפלוגה, ולו גם רק על מנת שיתבהרו מושגי על מהותה של יחידה קרבית ויסודותיה. אין כל אפשרות לנחש את התוצאות, ואין טעם בהתייעצויות. יש להתנסות ולהסיק מסקנות על יסוד הניסיון.

השאלות הן פשוטות. החשובה ההרמוניה החברתית ליעילותה הקרבית של היחידה? לכאורה כן. אך קשה לקבל את הדעה שהתנהגות האנשים בקרב תלויה ביחסיהם האישיים. הלא גורלם תלוי בהתנהגותם, גורל היחידה תלוי בה. לכן, אם אין הרמוניה חברתית, חשוב שתהיה הבנת יסודות ההצלחה בקרב. "רוח היחידה" – רק היחידה תנצח, ולכן יש לעזור ולהיעזר גם בחבר לנשק שאינו אהוד. הכרה והבנה, הכרה והבנה, וכמה חשובים הללו בקרב! היתגלו הללו בקרב הפלוגה? האפשר לפתח, לעודד? בקיאות מקצועית תמלא את החסר ביחסים החברתיים, אולי תיוולד ההרמוניה כמסקנה מעשית של בקיאות מקצועית? אם כן, הרי שיש להקפיד על אימון מקצועי – יותר מאשר על יצירת הווי חברתי בריא. השני יבוא כמסקנה מעשית של הראשון. אם כן יש למלא כל זמן פנוי באימונים ולא במסיבות. על המסיבות

להיוולד כתוצאה של הבנה הנולדת עם האימון. ושוב: אם נכונה הנחה זו, הרי שמסיבה חברתית יפה, הנובעת מתוך הפלוגה ללא כיוון מגובה, היא עדות לאימון מקצועי רב.

אנשי הפלוגה מכינים מסיבה. מסיבה קודמת נחלה כישלון רב ועוררה את בזוי לאנשי הפלוגה. המסיבה הקודמת הוכנה עבור הפלוגה. המסיבה המוכנת עכשיו מעצמה על-ידי האנשים, ללא הדרכה וכיוון מצד פיקוד הפלוגה, נולדת אחרי תקופת אימונים, אחרי מספר הסברות למ"כים ולאנשים על בעיות לחימה. המותר לי להסיק מסקנות לגבי כושרה הקרבי של הפלוגה? המותר לי להאמין כי הפלוגה היום מוכשרת יותר לקרבות משהייתה בזמן המסיבה הראשונה?

השאלה מצטמצמת בחיפוש אחר קנה מידה לכושר הקרבי של היחידה. האומנם יכלה מסיבה להיות קנה מידה? קשה להאמין, אך ייתכן שכך הדבר. מפקד פלוגה, הנמצא עתה בשבי הגליון הערבי, אמר פעם לשני טוראים שרבו ביניהם ובאו לפניו: "הביטו היטב איש לפרצוף חברו והסתכלו איש לרעהו, כי יחד תרצו עד שיתקבו בחפירה אחת, או עד שפצצה אחת תרטט את שניכם." אם במסיבת הפלוגה תורגש הכרת האמת המרה והאכזרית הזאת, ייתכן שמתור יהיה להסיק כי הפלוגה מוכשרת לקרבות.

אני מחכה למסיבה על מנת להיווכח באיזו מידה תוכל היא ללמד אותי על יכולתה הקרבית של הפלוגה. אולי אוכל להבחין באיזו מידה יכולה המסיבה להיות קנה מידה נאמן. עם זאת מנוי וגמור איתי שלא לתת יד פעילה לארגון המסיבה. אתן את כל התנאים והאפשרויות להצלחתה, אך יד פעילה אמנע. אני רוצה ללמוד ממסיבה זו איך עלי להתייחס למסיבות בפלוגה. דומני כי הבחורים מקווים לרשות להזמין נערות. ברור לי כי ייהנו בחברת הנערות, אך חוששני שנוכחות הנערות תפריע לראות את המתהווה בלב כל איש ולבדוק את "רוח היחידה". שאלה זו

* הכוונה לימי הבריאות של חטיבת גבעתי, כשהיא הייתה אחראית על דרום גוש דן ובכלל זה על בתי-88 בסיס 88 – כינויו של המחנה הראשון של גדוד 1 של החטיבה, משום שיועד ל-88 איש. המערכת.

אחד ממפקדי הכיתות הגרועים והפחדנים בכל רע, שכב בחורו והפקיר את כיתתו. האנשים, שזו הייתה להם טבילת האש הראשונה, חיכו לפעילותו של מפקדם, ומשאוהו סרוח בטל ומפוח, החלה תוקפת אותם רוח של בהלה. מפקד המחלקה הרגיש בדבר ונטל את הפיקוד על הכיתה. על כיתה זו נערכה ההתקפה הקשה ביותר (התקפה משנית בעצם, אך הקשה מכל מה שהיה בשאר הגזרות), והיא נהדפה על-ידם בקלות.

חלק חשוב בהדיפה נטל מורדו, האיש המגושם ועדין הנפש, שעזו רוחו הפך לנכס הפלוגה, שכלאחר יד ירה שני פגזי מרגמה 2 אינץ' אל עבר התוקפים והניסם. הוא צחק מכל העסק וביטלו במחי יד. אך אנשי הכיתה שנזנחה על-ידי מפקדה נוכחו כי בקור רוח ובעזו רוח אפשר להתגבר בנקל על אויב מסתער. עם נפילת מפקד הכיתה עלה מורדו בעיניהם. מייד לאחר כך, עם שובנו למחנה, הדחתי בפני הפלוגה את מפקד הכיתה שנכשל ומינתי את מורדו.

בהזדמנות זו הודעתי לפלוגה שגרש אגרש כל אדם שיתמוטט בקרב. פלוגה ב' תהיה פלוגה המורכבת אך ורק מאנשים אמיצים. לאחר זאת פקדתי "פלוגה דום", והפלוגה כאיש אחד רקעה בעזו, כשם שעוד לא רקעה מאז באי אליה. כך הפך המקרה המצער ונתן הזדמנות לי ולפלוגה להגיע לידי ברור יסודי של היחסים החייבים לשרור בינינו בתוקף רצוני.

בד בבד עם התעורר ביטחונם העצמי של החיילים, מתמעטות התלוותות, והולכת ונעלמת הנרגנות.

עזרה להם הגישה החדשה שנקטתי כלפי מפקדי הכיתות והסמלים: יתר חברות, יתר הבנה הדדית. לא קיבלתי בשעתה את ההצעה להפוך את פגישתי עם ממלאי התפקידים בדרגה נמוכה מקצין לדבר של קבע. אבל קיימתי "הכנות" לקראת האימונים, שבהן נפגשתי עם ממלאי התפקידים.

על נקודה אחת הקפדתי: תוכן הפגישות היה צבאי: ניתוח תרגילים, הסברת תמרונים טקטיים וניתוח כללים טקטיים. בין הזמנים, בעת תנועה משטח למשנהו, שוחחתי באקראי עם מ"כ פלוני או אלמוני ועם כולם כאחד. נראה לי שכך בדיא יותר. פגישות שכיחות לאיש צבאי, אם הן נעשות באופן קבוע, עלולות להפוך את יחסי הדרגות ליחסי חברות רגילה, ללא כל הרחק בין הדרגות וללא היראה החייבת להתקיים בין הנמוך בדרגה לגבוה ממנו. חששתי מפני "מועצה עממית".

למזלי הצלחתי להוכיח בהכנותי שידיעותיי והתעמקותי בבעיות הלחימה רבות יותר משל המ"כים והסמלים, והם משוכנעים שדרגתי הגבוהה משלהם ניתנה לי בשל ריבוי ידיעותיי. חשוב עד מאוד שכל ממלא תפקיד בדרגה נמוכה יותר יכיר ויודה בזכות מפקדו הגבוה יותר לדרגתו. לעיתים קרובות אני פוגש בכניעה לדרגה גבוהה יותר מתוך שהתקנון מחייב זאת. אני רוצה בכניעה, בקבלת מרות, מתוך הכרה ואמונה שהדבר מוצדק. במידה שמדובר בי, איני רוצה בדרגה שהכפופים לי יחשבו שאין היא מגיעה לי.

הערב אקיים מסיבה לממלאי התפקידים ואומר להם, שלדעתי כל איש מהם ראוי לדרגתו. רבים מהם אינם חושבים כלל על עניין זה, אחדים משתוקקים לדרגות גבוהות יותר, מבלי לחשוב אם הם מסוגלים לשאת בעומס התפקיד שיבוא עם הדרגה. אך איש מהם אינו יודע אם באמת ראוי הוא לדרגתו עכשיו. עליהם לדעת זאת, על מנת שיקנו את הביטחון העצמי שעדיין חסר לרבים מהם, ועל מנת שהחיילים הכפופים להם יאמינו בהם. מפקד שאינו יודע אם אומנם ראוי הוא לדרגתו, לא יוכל לרכוש את אמון חייליו.

פלוגה ב'. מקטעי היומן של מתי, שמתפרסמים כאן לראשונה, ניתן ללמוד כי פלוגתו, כשאר הפלוגות בגדוד, כבר לא הייתה מורכבת מוותיקי החי"ש (חיל השדה) מתל-אביב והסביבה, אלא כללה מגוון רחב של חיילים מסוגים שונים. מתי מזכיר את אנשי המח"ל (מתנדבי חו"ל), כגון הרי קרביצקי, יהודי אמריקני שלחם במלחמת העולם השנייה במסגרת המארינס והביא מניסיונו הקרבי, או פדרו, ספרדי לא יהודי, שמאז מלחמת האזרחים בספרד התנדב להילחם בכל מקום שבו נלחמים למען החירות.

בצד קומץ זה של מח"לניקים היו המון חיילי גח"ל (גיזס חו"ל), שעלו ממחנות העקורים באירופה ודיברו בבלייל של שפות. הם היו חסרי כל הכשרה צבאית. כמו כן כללה הפלוגה יוצאי אצ"ל. דמות נוספת, המוזכרת תדיר ביומנו של מתי, היא מורדו – מעולי סלוניקי, שהובאו בשעתם ארצה כדי לעבוד כסוורים בנמל תל-אביב. הוא היה חסר השכלה, אך בלט כמנהיג מבטן ומלידה. לכן מסר לו מתי פיקוד על כיתה, אך לא שלחו לקורס מ"כים, לבל יבזו אותו שם. (אגב, בעבורי כמג"ד שימש מורדו כברומטר למצב הרוח בגדוד: כשהיה רגוע ושמח, ידעתי שמצב הרוח בגדוד שפיר, אך כאשר רטן בקולות קולות, היה זה סימן שמצב הרוח אינו שפיר).

מתי השקיע מאמצים עצומים באימון הצבאי של פלוגתו מחד גיסא ולעקירת משקעו של הקרב על גבעה 69 מאידך גיסא. הוא סיפר לי אז, שבסיכום של תרגיל נסיגה באש חיה הוא עמד על הצורך בחיפוי הדדי ובשילוב של תנועה ושל אש. אז קם אחד מהמפקדים הזוטרים והעיר לו, כי קיימים גם מצבים, שבהם צריך לוותר על החיפוי ההדדי ופשוט לנתק מגע במהירות. משפט זה נאמר על רקע האירועים בגבעה 69. "מבצע רושם" – המוזכר ביומנו של מתי, ושוב הוטל על גדוד 51 לקבוע את הגבול המזרחי של גזרת החטיבה לקראת ביקורם של משקיפי האו"ם – סיפק למתי הזדמנות לבחון הלכה למעשה, וגם נוכח אש אויב, את מצבה של הפלוגה בעקבות האימונים שעברה.

מכתבו של מתי אלי בנוגע לשיפוט הצבאי אינו זכור לי, אך בדיעבד אינני חולק על דעתו בעניין זה.

בשלהי ההפוגה השנייה הופקד הגדוד על גזרת קיבוץ נגבה, על משלט 105, על משלט עיבדים ועל הסואפירים (שלושה כפרים ערביים).

במסיבה שאקיים הערב אשתדל לבנות שלד חזק של פלוגה, שיוכל לשאת כל שינוי העלול לבוא בגוף הפלוגה. אם אצליח בכך, תהיה פלוגה ב' פלוגה חזקה. אך בנקודה אחת לא השגתי כמעט מאומה: אין משמעת בפלוגה. אין משמעת, ואין כלים מוכנים לכפייתה. דומה גם שאין דרך נהירה לכפיית המשמעת. במכתב שכתבתי אמש למגיד הבעתי את דעתי על אופן פעולת בית-הדין הצבאי, ואני רואה כישולן לבית-דין זה.

המכתב הוא זה:

בקשר לפסקי-הדין שהוצאת במשפטם של פולאך אליעזר וגינזבורג משה אני רוצה להביא לתשומת ליבך את הערותיי הבאות.

דומני שלא ברור עדיין לבתי-הדין הצבאיים שלנו כיצד יש להתייחס לאנשים הנתבעים למשפט על-ידי מפקדיהם. ההנחה היסודית צריכה להיות, לדעתי, שאדם כזה הוא אשם מלמפרע. כי ברור שמפקד, אשר נמסרת לידי פלוגה, יש לתת בו אמון במידה כזו, שכל תביעה מצידו לא תיראה כניסיון להתנכל לאדם הנתבע או להציק לו.

יש להבין שחייל נתבע על-ידי מפקדו רק כשהמפקד מגיע לכלל מסקנה שאותו אדם מהווה גורם מפריע בחיי הפלוגה במידה כזו, שיש לתת לו עונש למופת, ועל-ידי כך להוריד את קרנו ולהוכיח לשאר אנשי הפלוגה שעליהם לשקוד ולטרוח על מנת לשאת חן בעיני מפקדיהם. היראה מפני המפקד – לאו דווקא הפחד מפני העונש, אלא הכבוד לפיקוד – היא יסוד המשמעת והסדר הטוב בפלוגה.

אם בית-הדין מגיע למסקנה שאין הצדקה לתביעת חייל לדין, הרי שיש להעיר למפקד התובע על שאינו יודע לעורר יראה מפני הפקוד בדרך הנאותה. אך אם אין מקום להערה כזו, ברור שיש לבטא את רצון המפקד התובע ולהעניש את החייל הנתבע בכל חומרת הדין ובעונשים הקשים והמדכאים ביותר. אין תביעת המפקד יכולה להידחות בלא שתהיה בדחייה זו נויפה במפקד בשל שימוש בלתי נכון בסמכויותיו. לכשיוצא חייל הנתבע לדין זכאי בדין, הרי שבחילוקי הדעות שקמו בינו לבין מפקדו צדק החייל, ולאור זה יש להוציא את פסק-הדין. לפני הוצאת פסק-הדין חייב להתקיים ברור יסודי בנוגע לחילוקי הדעות שבין המפקד התובע לבין החייל הנתבע.

אני משוכנע שלא נערך ברור כזה לפני שהוצאת פסק-דין במשפטם של שני הטוראים הנ"ל.

ניכרת נטייה לקיים משפט צדק, כביכול. ברור לי שאין מתפקידו של בית-דין צבאי, הדין שנתבע לדין על-ידי מפקדו, לחתור לדין צדק. בית-דין צבאי הוא מוסד מעניש ולא מוסד החותר לצדק, אם להבין במושג צדק את אשר מבין בו בית-דין אזרחי. צדק צבאי קיים רק כשהחייל נכנע לפקודת מפקדו ללא ערעור. כשהחייל מתקומם נגד הפקודה, מתפקיד בית-הדין הצבאי להענישו.

אך אם מגיע בית-הדין למסקנה שמותרת הייתה התקוממות החייל נגד הפקודה, פירוש הדבר שהפקודה שנגדה התקומם הייתה בלתי חוקית, בלתי מותרת, ועל כך יש להגיב בתוקף נגד המפקד שחרג ממסגרת סמכותו. הנטייה אחר דין צדק מביאה

לכלל קבלת כללים הנוגעים לעדויות – כללים שהם טכניים ומסבכים ומכשילים אם אין מטפלים בהם בכל הדיק והקפדנות. ברור לי שאין ביכולתו של בית-הדין הצבאי שלנו לטפל בכללים מסבכים אלה, והנטייה לעסוק בהם באופן בלתי יסודי מכשילה את בית הדין בעבודתו.

בתי-הדין בדרך כלל מדברים בשם הצדק. למעשה, אין הם מתכוונים לצדק. צדק בפי בית-הדין הוא מה שנראה לבית-הדין כנכון מבחינת המדיניות הציבורית. בית-הדין הצבאי שלנו מתבלט בחוסר כל מגמה המכוונת אותו. הוא נמנע מחומרה, משתדל להיות הגון, אך אינו ממלא את התפקיד שלשמו נוצר. והעובדות מוכיחות זאת. החייל הסורר דורש להישפט בפני בית-הדין הצבאי של הגדוד, משום שהוא יודע כי זהו בית-דין מחוסר קו, אשר בו יש אפשרות להשיג באופן הנוח ביותר אישור למעשים של חוסר משמעת ושל פגיעה בסמכויות הפיקוד.

ממש כך מקווה החייל הסורר לבית הסוהר. דבר זה מעורר את השאלה: לשם מה נוצר בית-הסוהר? עובדה היא שמפקדים התייאשו מבית-הסוהר ומחפשים עונשים אחרים. בית-הסוהר הצבאי שלנו נכשל. אין כל טעם בקיומו. גורל כזה צפוי לבית-הדין הצבאי שלנו. מפקדים יתחילו להימנע מהבאת אנשים לדין וינקטו אמצעים דיסציפלינריים לשם דיכוי חוסר המשמעת. ייתכן ששיטה זו טובה בעיניך. אם כך לשם מה יש לקיים את בית-הדין? שני האמצעים כאחד אינם יכולים להתקיים בד בבד. האחד מהם מיותר.

פולאך אליעזר זוכה כי טען שהיה חולה ביום מתן הפקודה שהפר. הוא נתבע על שסירב למלא את הפקודה בטענה שהיה חולה, ומייד לאחר כך נשלח אל הרופא לבדיקה וחזר עם הודעה מאת הרופא שמצב בריאותו היה נורמלי בהחלט. על שהתחלה נתבע לדין, ואילו בית-הדין זיכה אותו כשטען אותה טענה שבגללה הובא לדין.

מה השיג בית-הדין בזיכויו של אליעזר פולאך? בית-הדין הביא לידיעת החיילים שיש באפשרותם להתחלות ולצאת עם זאת זכאים בדין.

משה גינזבורג, המהווה גורם פרוע ומחוסר אחריות ומפריע לעבודת יחידתו, זוכה למעשה ועונש באופן קל על שניים מתוך שבעת סעיפי התביעה. זהו ניצחוננו על המשטר הצבאי.

עם ניצחון כזה בידי לא אוכל לקבלו שנית לפלוגה, ולא אקבלו. עם הופעתו שנית בפלוגה יוצג בית-הדין של מפקד הגדוד בכל

חוסר אונים ומבוכתו. הוא ימשיך בהתנהגותו הפרועה ויידע שתמיד יהיה בידי לקבל את חסות בית-הדין, אם רק יגלה מידה מספקת של ערמומיות.

אני מרגיש שפסקי-דין כמו השניים הנ"ל מפריעים לי בעבודה בפלוגה, ואני מבקש מאוד להימנע להבא מפסקי-דין שתוצאתם דומה.

27/9/48

אמש התקיימה מסיבת המפקדים בפלוגה. כל אדם בעל דרגה פיקודית, החל מטוראי ראשון, נכח במסיבה. האוכל והמשקה היו כדת. מצב הרוח, שהיה קשה בראשיתו, נעשה מרומם עם הארוחה. מפקדים מספר באו בהרגשה קשה למסיבה. יחסי עם הדרגות הנמוכות לא היו קרובים ביותר, ולא הרגלתיים למסיבות ממין זה. חלק גם לא היה שלם עם הרעיון של מסיבת מפקדים ללא שיתוף הטוראים. אבל עם שהסברתי את מגמת

הפגישה פגו הספקות והפקפוקים.

הודעתי למסובים שכל הזמן, מאז קבלתי את הפלוגה, לא שיתפתים במעשיי ובשיקוליי, משום שלא היה לי כל ביטחון בזכותם לשיתוף כזה. עכשיו, אחרי תקופה ארוכה כמעט של היכרות, אני מודה בזכותם ובהם לשתפם.

הבעיה שהעליתי הייתה בעיית המשמעת. ציינתי כי אמצעי כפיית משמעת מן המין המקובל בצבאות סדירים אחרים אין לנו. ייתכן שהסיבה לכך נעוצה בעובדה שחיל הרגלים שלנו אינו חיל רגלים ככל חילות הרגלים בעולם. אין הוא המון אדם שצריך להכריע בכובד מספרו בלבד ולהסתייע ביחידות מובחרות יותר ומקצועיות. חיל הרגלים שלנו הוא חיל קומנדו, חיל חלוץ וחיל כיבוש. המשימות המוטלות עליו הן קשות ומסובכות, והוא אינו נעזר בשום יחידות מקצועיות, ואף אין כל סיכוי שייעזר בהן.

לכן עלינו להעריך את החייל לפי ערכו הקרבי, שהוא רב ביותר. חייבים לדאוג להכרתו, לחינוכו, להגביר את נכונותו להקרבה ולהסביר לו את מבצעו, את מגמתם ואת שיטתם. אך עם זאת אין חיל הרגלים שלנו חיל פרטיזני. זה חיל שחייב להיות נתון במסגרת חמורה של משמעת, כי רק משמעת תציל את חיי חיילינו בקרב.

הפשרה בין שתי הגישות הללו, בין שני הצרכים הללו – קשה להשיגה. יש לחפשה, יש למצוא את הדרך להנהיג משמעת פורייה בפלוגה.

חבר המפקדים נקרא עלידי להשתתף בחיפוש הדרך. אני מקווה שתהיינה תוצאות פוריות לפגישה זו.

4/10/48

היום ראש השנה. מחצית הפלוגה בחופש, ומחצית בהמתנה. החיילים שנפל בגורלם להישאר במחנה קיבלו את הדבר בהמולה ורעש, אך בלא מרירות ומתוך הבנה.

בימים האחרונים ניתנה לפלוגה אפשרות להראות כי הפלוגה עולה. תמרון אש פלוגתי שעלה יפה הוכיח לחיילים כי יש ביכולתם לפעול במסגרת הפלוגה תחת פיקוד אחיד בעזרת יחידות המשנה. יחידות המשנה נוכחו כי ערכן לא רק שאינו פוחת במסגרת הפלוגה, אלא גדל.

נקודה אחת הוכחה: היחידות יכולות להיפרד ולהתרחק האחת מהשנייה כל עוד האש שלהן משתפת פעולה. זה חשוב מאוד, כי קשה היה לשרש את נטיית החיילים והמפקדים להצטופף.

מסיבה פלוגתית גדולה ועשירה, שתוכנה היה בעיקרו פרי עבודת החיילים, אף היא הראתה לפלוגה כי יש בתוכה די תוכן לרכז ולעניין את החיילים.

עוד רב החסר – בלא ספק. אך הרבה הושג, והחיילים מתחילים להרגיש בכוח הפלוגה ובערכה, והרי זו התקדמות רבה לגבי אנשים שהיו משוללי כל אמונה בכוחם ובכוח הפלוגה.

16/11/48

אתמול מלאו 30 יום לכיבוש משלטי הצומת עלידי הפלוגה. מובן כי אין חוגים "שלושים" לניצחון, כי עם הכיבוש איבדה הפלוגה 13 חברים בהרוגים. 17 אחרים נפצעו, בכללם מפקדים רבים. זמן רב קשה היה להעלות על הנייר אותה פרשה. לא כל כך בגלל הכאב על האבדות כמו בגלל היותה פרשה גדולה, פרשה שנתגלה בה משהו מאותו יסוד העושה חיילים לגיבורים ומנציח קרבות.

העובדה של מעטים נגד רבים נעשתה מקובלת ורגילה, ואין בה יותר כדי להעלות על נס. אומנם המאמץ בכיבוש המשלט לא היה גדול, למרות ההפתעות המרובות מצד האויב, שעשו את

שעל אדמותיהם שוכן כיום מושב שפיר). לפלוגה ב' נמסרה האחריות על קיבוץ נגבה.

כאשר העלתה מפקדת חטיבת גבעתי בחודשים יולי-אוגוסט 1948 למטכ"ל ולמפקדת חזית הדרום תוכנית למיגור האויב המצרי, היה זה אך הגיוני שגדוד 51 הציע שיוטל עליו לכבוש את הגבעות 113 ו-100 ואת משלטי הצומת, שהיו סמוכים לגזרת אחריותו, ושבסביבתם סויר בתדירות גבוהה. כאשר אכן הוטלו משימות אלה על הגדוד, ייעדתי את כיבוש משלטי הצומת לפלוגה ב'. בדיעבד התברר, כפי שגם ניתן ללמוד מיומנו של מתי, כי המידע על עוצמת האויב במשלטים אלה היה שגוי.

תיאור הקרב ביומנו של מתי מאלף. ברצוני להשלימו בפרטים מספר:

א. מהתחלת הפעולה נותק הקשר עם פלוגה ב' בשל קלקול במכשיר האלחוט שלה. אומנם, כפי שמתי כתב, נקבע הסיוע באש מרגמות ה-81 מ"מ לפי לוח זמנים שנקבע מראש למקרה של קשיים בקשר, אבל דבר זה לא איפשר לתקן את האש וגם לא לשלוט במשכה.

במטה הקרבי של הגדוד לא הייתה איפוא כל ידיעה על גורלה של פלוגה ב'. ניסיתי לברר עם המ"מים של פלוגה ג' ושל פלוגה ד', שפעלו בגבעות 113 ו-100, ושעימם היה לי קשר, מה עלה בגורלה של פלוגה ב', אך אלה יכלו לדווח רק על כך שהם שומעים שאון קרב מכיוון משלטי הצומת.

על דעת מפקד החטיבה, שמעון אבידן, שלחתי יחידת ג'יפים, ואליה צירפתי את הסגן שלי על מנת ליצור מגע עם פלוגה ב' במשלטי הצומת. אך יחידת הג'יפים הזאת נאלצה לסגת מחמת אש עזה שנורתה מכיוון משלט הצומת הצפוני. לאש זו גם התלוותה אש ארטילרית של האויב שכיסתה את הכביש.

ב. קרוב לשעה 170200 הגיע למוצב הפיקוד של הגדוד הסייר ששלח מתי כדי לדווח על מצב הפלוגה וכדי לברר את מצבם של שאר כוחות הגדוד. אולם הסייר היה כל כך נרגש, עד כי קשה היה להציל מפיו תיאור של ממש על הנעשה בפלוגה ב'. השליחים ידעו לספר שמכשיר הקשר של הפלוגה יצא מכלל שימוש, שמשלט הצומת הצפוני לא נכבש, ושהמשלט הדרומי עומד בפני התקפות נגד עזות, אך לפי שעה מחזיק מעמד. ג. זמן קצר לאחר מכן עלה בידי האלחוטאי של הפלוגה לתקן את המכשיר שלו, וניתן היה

ב"קפיצות". גערתי בהם בחריפות, כי הייתה זו איולת לעשות את הדרך בצורה זו. אומנם סמל אחד, שלמה ברג, נפצע פצע מוות מיריות אלה, אך היה זה מקרה, כי כל הכדורים עפו בגובה רב יותר. שלמה היה סמל של הרי, והרי מייד הודיענו על היפגעו באלחוט. כאן קרה מקרה לא נעים, כי החובש הפלוגתי אשר ניגש לטפל בשלמה חזר לגיוליס אחרי שלמה מת, ואיתו כל המטען הרפואי. הוא גם לקח איתו את החובש המחלקתי של מחלקת הרי. התנהגות מבישה זו גרמה לכך שפצועים רבים, שאפשר היה להקל על סבלם, שכבו כמעט 24 שעות ללא כל טיפול. הרי, כמובן, מייד התגבר על אובדן הסמל. הוא מינה מי"כ אחד לסמל וסמ"כ למי"כ.

המקרה לא דיכא את רוח האנשים, אלא נסך בהם מרירות וכעס, שהתבטאו מאוד בזמן הקרב. אחרי שהצבתי מקלע ומרגמה 2 אינץ' במקום מסוים על מנת שיפתחו באש לפי הוראתי לשם הטעיה, המשיכה הפלוגה את דרכה עד נקודת ההיערכות.

מנקודת ההיערכות חשבתי לצוות על סוללת המרגמות 3 אינץ' – שהועמדה לא רחוק מהכפר גיוליס, על מנת "להכין" את המשלטים לפני הסתערותנו – לפתוח באש, אך מכשיר הקשר לא פעל. לפי סידור שנקבע מראש בשעה מסוימת, ציווה מפקד הגדוד על המרגמות לפתוח באש, אך אש זו לא הייתה צפויה די הצורך, ואי אפשר היה להפסיקה בעת הצורך.

למרות זאת המשכתי בפעולה לפי התוכנית. מחלקה אחת הופרשה להבטחת איזור הפעולה, בייחוד מצד כאוכבה וחוליקאת. מחלקה זו היוותה גם את הכוח הרזרבי. שתי מחלקות נשלחו לפרוץ אל המשלט הדרומי. לפי התוכנית הייתה צריכה מחלקה אחת – מחלקתו של הרי – לעבור מייד אל המשלט הצפוני, אך דבר זה לא בוצע עקב ההתפתחות הבלתי צפויה של הפעולה.

הרי עם מחלקתו היו מוכנים לפעול מייד כשניינה הפקודה. אך המחלקה השנייה ביזבה זמן רב עד שהייתה מוכנה לפעול. הקצין והסמל, שתמיד רבו ביניהם, המשיכו בריבם גם פה. לפי הוראתי היה על המחלקה לפעול במבנה של שתיים קדימה. לא

היה איפוא מקום לדיונים. אך שני מפקדים הרבים תמיד ימצאו עילה למריבה גם ברגע האחרון לפני הפעולה.

הרי האיץ בי. הוא רצה לצאת מייד. ואומנם מלכתחילה חשבתי שכל מחלקה תפעל עצמאית בגורה שנועדה לה. אך משהגעתי למקום, חשבתי כי מוטב ששתי המחלקות תחלנה באותו רגע, על מנת שיווצר מגע יותר הדוק ביניהן. עיכבתי את הרי עד שהמחלקה השנייה הייתה מוכנה, ואומנם התברר, כפי שהרי הודה אחר כך בעצמו, כי הדבר היה לתועלת הצלחת הפעולה. לא הצלחתי לעקוב בדיוק אחרי התקדמות מחלקתו של הרי בגלל אי-הסדר שבמחלקה השנייה, שהכריח אותי לטפל בה באופן ישיר. אך משהחילתי לנוע עם אותה מחלקה, נפתחה עלינו אש צולבת משתי מכוונות ירייה "ויקרסי", והמחלקה נצמדה לקרקע. בתרגילים ולפני היציאה חזרתי לאמרתתי לחיילים: אין להיעצר בזמן ההסתערות בטווח קרוב לאויב. הנופלים ייפלו, אך הנתרים יגיעו לעמדת האויב מהר ככל שאפשר. אך דומני שאין להאשים

הכיבוש קשה יותר משחשבת. הגילוים הנהדרים באו לאחר ההתבססות, ולאחר שעובדת הניתוק מהגדוד נעשתה ודאית לכל האנשים, והתקפות האויב נעשו המורות ומחרידות עד מאוד. אז לחמו החיילים מתוך החפירות בשקט, בביטחון, ללא כל מורא ומתוך הערכה מלאה את המצב ואת הקשיים השונים בו. התנהגות החיילים לאחר שקשיי המצב היו מחוורים להם הייתה נפלאה. לא הייתה זו מצידם לחימה נואשת, אף לא מלאת רוח עליצות חסרת יסוד. הייתה זו מלחמה אפורה כחיי היום-יום. והאנשים עבדו בה מתוך גדלות ונכונות, ששיוו ללחימתם אותו הוד קלסי המצוי בחיים עצמים.

הפלוגה יצאה מהכפר גיוליס ברגל את משלטי ההצטלבות. הכפר המה מרוב פלוגות וחיילים ומכוניות.

כל הגדוד יצא מאותו כפר. אלחוטאים ניסו לאחרונה את מכשיריהם, הרגמים אירגנו את עצמם לקראת תפקידי הסיוע, מכוניות מיהרו לצאת את המקום, למנוע צפיפות, תוך תמרונים משונים ורעש רב.

אל הפלוגה נלוו שתי כיתות, שהיו צריכות לחסום את הדרך לתגבורות האויב מצד מגידל (אשקלון – המער').

יצאנו בדרך שנבחרה לפני כן על-ידי הסיירים שחזרו וסיירוה, בזמן שהיו יוצאים לסייר את משלטי הצומת פעמים מספר. הפלוגה נעה בשקט. לא יותר נשאה תחמושת בפחים, לא יותר שיקשקו מימיות ותיקי רימונים. שקט מופתי שרר כל זמן ההליכה.

הסיירים עבדו במיומנות – מאומנים, זריזים, נושאים באחירות בדקו את הדרך. בדקו עצמים חשודים, צפו במשקפותיהם – וכל זה בלא לעכב את הפלוגה במסעה.

אני הלכתי עם הסיירים. ייתכן שלא היה זה אורתודוכסי מציד, אך רציתי למנוע כל תקלה במסע ההתקרבות. לא רציתי לנוע בתוך הגיאיות, ועל מנת שלא להתרחק מאוד ולהכפיל את הדרך בחרתי בדרך העוברת על פני שטח פתוח ומישורי קרוב יותר אל משלטי הצומת. חשבתי כי בלילה יהיה המרחק מסתור לנו. חששתי לכן לכל תקלה שהייתה עלולה לגלותנו על-ידי רעש והמולה.

לפני חצותי את כביש

מגידל-פלוגה (אשקלון-קריית-גת – המער') גילו הסיירים כוח אויב על משלט אחד, שלא היה תפוס על-ידי האויב לפני כן. החלטתי לנוע אחורה עד מעבר לקו הרקיע ולהמשיך במסע קרוב יותר לצומת. דבר זה בוצע בשקט ובסדר מופתי, ואף כי יכול היה האויב לגלותנו לו הקימונו רעש כלשהו, בוצע הדבר, והוא לא הרגיש. במקום זה נפרדתי מעל שתי הכיתות שנועדו לחסימה. ברגע שהמשכנו במסע החלו המרגמות הגדולות (6 אינץ') לפעול על 113 כהכנה לפעולת פלוגה ג'. תגובת המצרים הייתה טיפוסית: מייד פתחו באש מכל העמדות לכל הכיוונים והאירו את השטח ברקטות.

הרקטות שהועפו ממשלטי הצומת הדאיגוני, אך נוכחתי שאין אורן מגלה את הפלוגה, והמשכתי בתנועה, אך האש ממשלטי הצומת הייתה מאוד בלתי נעימה. בגלל השטח הפתוח עלולה הייתה להיות מסוכנת. האנשים באמת נבהלו קצת מפני הכדורים שזיזמו כל כך קרוב מעל הראש, ואחדים ניסו לעשות את דרכם

את החיילים במעשה זה הפעם. הם אומנו על-ידי הרי, והרי היה מפקדם מוזמן בואם לפלוגה. ימים מספר לפני הפעולה נלקח ממני סגני הקודם – דבר שחיכתי לו בכליון עיניים זמן רב – ויהושוע נתמנה במקומו. מסיבות שונות מיניתי את הרי למפקד המחלקה שמפקדה היה יהושוע, ואת מחלקתו של הרי מסרתי למפקד מחלקה חדש. לא היה זה צעד רצוי, אך לדעתי, לאור כמה וכמה גורמים שהשפיעו בעניין זה, היה הכרחי. המפקד שבא במקום הרי לא עמד על הגובה, ולא רק שלא המריץ את אנשיו להמשיך בהסתערות, אלא הוא עצמו נפל לארץ וכמעט שלא קם עד הגיעו לתעלות המצרים, שהיו ריקות אז מאויב. מחלקתו של הרי המשיכה בהסתערות, וחלק קטן ממנה איגף את ה"וייקרס" הימני ושיתקו. מעשה זה בוצע על-ידי הרי עצמו ומיכה הגיינג'י, שפעל באומץ ובתבונה בלתי מצויים.

ברגע שמחלקה 3, זו המחלקה השנייה שהסתערה, נצמדה לקרקע, התחלתי לשאוג: "מחלקה שלוש קדימה! מחלקה שלוש קדימה! קדימה מחלקה שלוש!" האנשים התעודדו והמשיכו את הסתערותם. אך בינתיים האויב, שנתן עד עתה אש בלתי מכוונת, איתר את המחלקה ושלח בה צרורות מדויקים. מספר אנשים נפגעו. הסמל נפצע מייד וכן מפקד כיתה אחד. שניהם המשיכו אחרי היפצעים לשלוח את אנשיהם קדימה ולא ביקשו מאיש כי יתעכב לטפל בהם. הייתה זו התנהגות אחראית ונבונה. חייל אחד שנפצע החל לילל. זינקתי אליו וצעקתי: "מה אתה צורח, טיפשו!" והוא השתתק. אין צווחות הפצועים להוריד את רוח החיילים. בכלל איני מבין מדוע צווחים פצועים. הרי החייל היוצא לקרב יודע שהוא עלול להיפצע, ובכן, ברגע שהוא באמת נפצע, אם מוח לו בקודקודו יאמר: "יובכן נפצעת" וחסל, אך מה הצווחות? שני אנשים נהרגו בעת שמחלקה 3 המשיכה בהסתערותה. אף כי "וייקרס" אחד שותק, "וייקרס" שני המשיך לפעול, והוא היה קרוב מאוד. למרבית הצרה התעכבה המחלקה קצת יותר מדי על יד גדר התיל.

הייתה זו גדר שנוח היה לעובריה בקפיצה. אך מפקדי הכיתות, מתוך עודף לימוד בקורסים, כפי הנראה, ניגשו מייד לזחילה, וחייליהם אחריהם.

בינתיים החלו המצרים לכוון על המחלקה אש מרגמות 2 אינץ', אף כי הרי עם מחלקתו כבר הגיע עד לתעלות המצרים וניהל קרב פנים אל פנים, שבו הוכרעו המצרים בקלות. מחלקה 3 הייתה אז במרחק 30-40 מטר מעמדת האויב. קראתי מייד למקלענים לזנק קדימה ולכסות את העמדות באש חזקה. לרגמי ה-2 אינץ' קראתי לפתוח באש אל עומק המשלט, ואל אנשי המחלקה קראתי להסתער במהירות. הרגם, מנחם, נענה מייד לקריאתי ובזמן קצר ירה מספר גדול של פגזים. מבין המקלענים יצא רק חץ פוגל קדימה. במספר צרורות מדויקים שיתק את ה"וייקרס" ומייד הרים את המקלע אל המותן והסתער. מדוע לא זינקו שני המקלענים האחרים, לא ברור לי. ייתכן שפרדו הספרדי לא הבין את קריאתי. אליהו מזרחי, המקלען האחר, כפי הנראה הסתבך בגדר. לא הספקתי לברר איתו מדוע לא זינק, כי על המשלט נהרג יחד עם מספר 2 שלו.

קראתי אל המחלקה "קדימה" ומיהרתי אל המשלט. כשהגעתי לשם ראיתי את מחלקתו של הרי כשהיא ממחרת לאורך התעלות ותופסת עמדות לכיוון צפון ומערב. אנשי מחלקה 3 נרו בתעלה דרומית שפנתה מערבה. נראו מספר נושאי "ברן" (רכב זחלי משוריין חמוש במקלע – המעריץ), ומייד החלו קריאות "פיאט! פיאט!". נושאי ה"פיאט" הופיעו וירו באחד מהם. בו ברגע הופיע אצלי נתן בלוס, ששימש כמפקד כיתה במחלקה 3 ואמר:

לקיים שיחת מפקדים בין המג"ד למ"פ. מתי תיאר את המצב: המשלט הדרומי בידיו, והוא מתבצר בו; יש לו הרבה נפגעים, ולכן אין בכוחו לכבוש את המוצב הצפוני, שכוח האויב הנמצא בו כנראה חזק יותר מכפי שהערכנו בתחילה.

הודעתי מייד למפקד החטיבה על המצב, והוא החליט להסתפק בהחזקת גבעות 113 ו-100 ולהורות למתי לסגת. מתי התנגד לכך, ונימוקיו עימו: כשליש מאנשיו נפגעו, ביניהם רוב המפקדים, והוא בתוכם; אין מי שיישא את הפצועים; והעיקר: קיימת סכנה כי בשל העובדה שהשחר עמד להפציע, יהיו אנשי הפלוגה הנסוגים צפויים בדרכם אחורנית לאש מדויקת של האויב מהמשלט הצפוני. לעומת זאת הוא היה בטוח שיעלה בכוחו להחזיק מעמד עד שייכבש המשלט הצפוני ויצליחו לחבור אליו.

לאור נימוקיו אישרתי את החלטתו והבטחתי לסייע לו באש, אם יזדקק לה. מייד הודעתי למפקד החטיבה על החלטתי להשאיר את היחידה המנותקת במשלט הצומת הדרומי. הוא העמיד לפקודתי פלוגה מגדוד 52 למקרה שיהיה צורך לכבוש את המשלט הצפוני במשך היום. ד. משלט הצומת הצפוני אכן נכבש בלילה שלאחר מכן על-ידי אותה פלוגה מגדוד 52. (נראה שהסיבה להשהיה הזאת הייתה נעוצה בפסיכולוגיה ששלטה עדיין באותה עת: "היום – למצרים, והלילה – לנו"). עם חבירת הכוחות הוחלפה פלוגה ב', ופצועיה, כולל מתי, פונו לבתי החולים.

בדפו הקרבי מיום 19 באוקטובר 1948 כתב קצין החינוך של "גבעתי", אבא קובנר ב"הדרן" המוקדש לפלוגה ב' של גדוד 51: "במסגרת הכוחות שפעלו בכיבוש שער הנגב העלתה את עצמה אחת היחידות שלנו למעלת לחימה שאין למעלה הימנה. יחידה זו, הנושאת עימה זיכרונות ימים כבדים, קרעה בקריעת גבורה אחת עבר דווי והגיעה לשיא של לחימה: כבשה את עצמה. הפכה חולשה לגבורה. כאות הוקרה וסימן לפתיחה חדשה תיקרא היחידה מעתה: 'פלוגת הצומת'!"

לאחר החלטתו חזר מתי לגדוד 51 בתפקיד של סגן מפקד הגדוד. ב-1949 סיים קורס מפקדי גדודים, אך מאמצי להחזיר אותו לחטיבה (ואני אז כבר מפקד החטיבה) עלו בתוהו.

מתי פלד מילא בהמשך מגוון רחב של תפקידים בתחומי ההדרכה, הפיקוד והמטה: הוא נשלח לקורס קציני מטה בבריטניה, ולאחר

"מה האידייטים האלו הורסים את נושאי הברן? אין בהם איש".
ואומנם אחרוני הבורחים נראו מסתלקים מהם.

משהגיעו אנשי מחלקה 3 אל התעלה המערבית, שהייתה שטחית מאוד, החלה הצטופפות. ציוויתי עליהם לחזור ולתפוס את התעלות הדרומית והמזרחית. אליהו מזרחי, המקלען, בא אלי עליו ושמוח ולחץ את ידי. שלחתי לתעלה המזרחית.

אף כי לצד עיראק-סואידיאן, ממזרח, נשלחה לפני התחלת הפעולה כיתת חסימה, חששתי שתגברת תגיע לאויב מאותו צד. אינני יודע מדוע לא ציית המקלען ופנה תחת זאת מערבה ונהרג מייד יחד עם עוזרו. הייתה זו אבדה קשה, כי אליהו היה חייל אמיץ, חזק ואחד מעמודי התווך במחלקתו.

מפקד מחלקה 3, דן פרנקל, תפס בתעלה המזרחית שלושה שבויים, ביניהם סרגינט "יויקרסיס" ואסר על הבורחים להרוג אותם. משום מה עדיין אין בחורינו רגילים לקחת שבויים חיים. במרכז המשלט, בתוך תעלה קצרה ושטחית, נמצאו מספר בחורים ממחלקה 2, מחלקתו של הרי. אמרתי להם לעבור לתעלה הצפונית ולבדוק חלק ממנה. אותו חלק כבר היה תפוס על-ידינו, אך לא ידעתי זאת באותו רגע. הם היססו ושאלו אם יש בה איש מחיילי המצרים. אמרתי להם שיבואו ונבדוק. מייד קמו כולם ללכת איתי. לקחתי איתי רק אחד מהם, את ברט. ברט הוא חייל נאמן.

משהגענו לתעלה מצאנו בה בחורים ממחלקה 2. השארתי את ברט והמשכתי לאורך התעלה צפונה. עדיין היה עלינו לכבוש את המשלט שלפני כביש מגידל-פלוגיה. בדרכי שמעתי קריאות: "הרי נפצע". פגשתי את הרי זוחל בתעלה בדרכו חזרה. הייתה לו תחבושת גדולה על עינו השמאלית. הוא אמר לי באנגלית: "מתי, נפצעתי פצע רציני". אמרתי לו להמשיך עד הבונקר, שהיה בקצה הצפוני של התעלה, והמשכתי דרכי צפונה. הייתה זו תעלה שטחית, שחפירתה טרם נסתיימה. במדרון הצפוני של

המשלט פנתה שוב דרומה והתחברה אל תעלה עמוקה יותר, שעברה לרוחב המשלט. במקום הפנייה פנתה גם מזרחה. בסעיף המזרחי פגשתי כשלושה-ארבעה חיילים, ביניהם שאול נצר, מפקד כיתה. שאול אמר לי כי רוב אנשי כיתתו נפצעו או נהרגו, ולנותרים לא נשארה תחמושת רבה. בדקתי את השטח. במרחק של כ-30 צעד ניצב תותח 2 ליטראות וירה כמטורף לעברנו יריות ישירות. לידו פעל סרן שהגן עליו.

לפתע התפוצץ דבר מה – פגז או רימון – מעל לראשי. עיניי חשכו. כרעתי על ברכיי והורדתי את קובע הפלדה. הוא היה נקוב וקצת מרוסק. דם נזל מראשי, אך לא היה זה פצע מסוכן. שאול מייד חבש אותו בתחבושת. משנחבשתי שוב הרמתי את ראשי על מנת להסתכל. שוב התפוצץ דבר מה מעל לראשי, והפעם נפגעתי בפניי ובעיניי. שוב לא הייתה זו פגיעה רצינית. חשבתי כי יש להעביר למקום תוספת אנשים.

בינתיים שמעתי כי הבורחים צועקים שהמצרים מתקרבים. הם ערכו התקפת נגד. כפי הנראה היה קצין עדיין על המשלט הצפוני, שנוכח כי התקפנו בכוח קטן, והחליט לכבוש מידינו את המשלט. שאלתי את שאול אם יש לו רימונים. הוא השיב בחיוב. היה איתו גם מקלע. אמרתי לו כי יחזיק מעמד עד שאשלח לו תוספות

באנשים ובתחמושת. רציני לקפוץ מהתעלה על מנת לקצר את דרכי אל עברו המזרחי של המשלט. הוא עצרני ואמר: "אל תסתכן, נוע לאורך התעלה". נשמעתי לו. בדרכי שוב ראיתי את הרי שוכב בבונקר. אמרתי לו על מנת לעודדו, כי נפצעתי גם אני. הוא אמר לי: "מתי, עלינו לסגת, לא נחזיק פה מעמד". אמרתי לו: "שתוק!" הוא חזר על דבריו בעקשנות. אמרתי לו: "shut up you dog" והוא השתתק. החלטתי הייתה נחושה: לא ניסוג מהמקום. לו נסוגנו, לא הייתה נפתחת הדרך לנגב באותו לילה. רוח המצרים הייתה עולה, והיה באפשרותם לסכן אף את כיבושי פלוגה ג' ב-113. פרט לזאת הייתי בספק רב אם בלילה שלאחר מכן היינו מצליחים לכבוש את המשלט בקלות כזאת.

עברתי אל קבוצת האנשים שפגשתי תחילה במרכז המשלט ושלחתים אל שאול נצר. כפי הנראה ארך הזמן בעיני שאול, והוא החליט לצאת ולחפש תגבורת. משיצא את התעלה – נהרג. התקפת המצרים נעשתה כבדה. מטווח קצר מאוד זרקו עלינו עשרות רימוני יד. היה עלי לעבור את מחלקה 3 ולראות את הנעשה שם. אך לא רציני לעזוב את מחלקה 2, שהייתה נתונה בלחץ קשה וללא קצין.

נשארת איתם וזרקתי רימונים. ישראל הרצל, סמ"כ שנתמנה על-ידי הרי למ"כ אחרי מותו של הרי, (כך במקור. הכוונה, כנראה, לאחר מות המ"כ – המערך) לחם כארי. הוא יצא מהתעלה לעבר המצרים שהגיעו עד התעלה המקבילה לתעלה המערבית שהייתה בידינו וזרק עליהם גשם של רימונים. הם נסוגו, אחרי שרבים מהם נהרגו. אחדים מהם ניסו להגיע שנית אל נושאי ה"ברן" – 4 היו בתחום שלנו – אך הרובאים מנעו זאת מהם. מששכחה התקפת המצרים, הלכתי לעבר מחלקה 3. מאוחר יותר חידשו המצרים את התקפתם, ושוב הגיעו לטווח קרוב, כשהם מפתיעים בתותח שפעל כל כך קרוב אלינו ובמקלעים. אך עד אז הספקתי לשלוח למחלקה 2 את

המחלקה הרוזבית שהשארתי בנקודת ההיערכות. כשעברתי בתעלה הדרומית, ראיתי את אנשי מחלקה 3 מתארגנים להגנה. הם החלו מוצאים נשק במצב טוב לפעולה: מקלעים, רובים, "פיאטים", ואלפי כדורי תחמושת. אחר כך גם נמצאו ארגונים של רימוני יד, מלאים ומוכנים לפעולה. בדרך עזרתי לחייל אחד להתגבר על מעצור ב"ברן", לאחר עזרתי לדרוך "פיאט". במקום אחד ראיתי ריכוז עצום של תחמושת מקלעים ומספר מקלעים. מייד שלחתי חלק למחלקה 2.

בפינת התעלות הדרומית והמזרחית היה בונקר עם "יויקרסיס". זה ה"יויקרסיס" ששוקק על-ידי חנן פוגל. שם עמד מורדו וניסה להפעילו. איש לא הכיר את הכלל. דן, הקצין, היה עסוק בארגון אנשיו. לא היה עליהם עדיין כל לחץ. סגני, יהושוע, היה במקום. האלחוטאי לא היה איתנו, ולא יכולנו לקיים קשר עם הגדוד. שלחתי את הסייר סיטי להביא את המחלקה הרוזבית. הוא הלך וחזר בלי שמצא את המחלקה. מיכה, הגיינטי, אמר כי הוא יביאם. מיכה היקר מכול! תמיד התנדב לכל תפקיד אחראי, ותמיד ביצעו למופת. בשקט, בביטחון ומתוך ענווה נפלאה עשה גדולות. שלחתי את מיכה. הוא חזר עם המחלקה וגם את האלחוטאי הביא איתו.

שובו ב־1953 נמנה עם צוות ההקמה של בית הספר לפיקוד ולמטה (פ"ם) וכיהן בו כמדריך ראשי. בתום מערכת סיני היה מפקד מרחב שלמה ובהמשך היה גם המושל הצבאי של עזה. בקיץ

1957 מונה למפקד מחוז ירושלים. ב־1959 הוצב בתפקיד בכיר במטכ"ל. באפריל 1963 מונה לעוזר סגן שר הביטחון לענייני חימוש, ומקץ שנה הועמד בראש אגף האפסנאות (אג"א) במטכ"ל בדרגת אלוף. בתקופת כהונתו זאת בוצעו שינויים יסודיים ומרחיקי לכת במערך הלוגיסטי של צה"ל. הוא פרש משירותו הפעיל בדרגת אלוף בשנת 1969.

כבר בזמן שירותו הפעיל – ב־1961 – החל ללמוד מזרחנות באוניברסיטה העברית. עם פרישתו השלים את לימודיו האקדמיים, קיבל תואר דוקטור והחל לעסוק בהוראה ובמחקר באוניברסיטת תל־אביב. במקביל נכנס גם לחיים הפוליטיים.

יומן המלחמה שלו – וליתר דיוק הקטע שהשתמר מיומן זה – מתפרסם כאן לראשונה. כפי שניתן להיווכח זהו מסמך מאלף של מפקד פלוגה צעיר (בן 25), אשר עוסק בתחום רחב ומגוון ביותר של החוויה הצבאית. מרשימים במיוחד הם תיאור מאמציו של מתי לשקם פלוגה שמאחוריה אירוע טראומתי של תבוסה ושל כישלון וסיפור פעולתו כמפקד בקרב.

ראויה להערכה פעולתו של אלוף (מיל') ישראל טל, שלידי נמסר היומן על־ידי משפחת פלד, כדי שיפעל לפרסום מסמך זה ברבים.

הוא אמר לי כי ברוך, רב־הסמלים, נמצא עם הפצועים שנפלו בעת ההסתערות, ומבקש שני אנשים לעזרה על מנת להביאם אלינו. אינני יודע מדוע יהושוע, סגני, החליט להטיל בוץ בפני ברוך ולומר כי הלה לא העז להסתער. ברוך מילא באמונה את תפקידו. שלחתי אליו שני אנשים, ותוך זמן קצר הגיעו כל הפצועים אל המשלט. סודרו להם משכבים, ומים נתנו להם.

בינתיים באה המחלקה הרזרביית. רק אז נוכחתי כמה חוכמה צפונה בכלל המחייב להשאיר רזרבה. באה מחלקה מלאה, רעננה, מסודרת. כמה רחב ליבי למראה!

קראתי את מפקד המחלקה, בנימין, וציוויתי עליו להשאיר כיתה אחת אצל מחלקה 3 למילוי האבדות, ועם שתי כיתות להצטרף אל מחלקה 2 ולקבל את הפיקוד על כל הגזרה.

למזלנו הביש נפצע בנימין עם הגיעו למקום. כן נהרג מייד המ"כ גדליהו פרילוצקי. רץ נשלח אלי לומר: אין מפקד במקום, רבים הפצועים, והתקפת המצררים התחדשה ביתר עוז.

מייד שלחתי את ברוך לשם לקבל את הפיקוד. ידעתי כי לא היה לו ניסיון פיקודי, אך ידעתי גם כי גדול כוחו בארגון ובסדר והאמנתי כי יועיל במקום. מדוע לא שלחתי את סגני איני יודע, אך העדפתי לשלוח את ברוך. אחר כך העידו הפצועים והחיילים שלא נפצעו כי ברוך הביא איתו רווחה לכולם.

עם זאת לא הצלחתי לארגן משלוחי נשק ותחמושת לגזרת מחלקה 2. בסופו של דבר הייתה שם "סוללת" "פיאטים" בת 6 כלים, שתי "סוללות" מקלעים – אחת בת 6 "ברנים" והאחרת בת 5 מ"ג (מקלע גרמני MG-34 – המערי). הבחורים גם מצאו ארזים של רימוני יד, והמצב השתפר מאוד. התקפת המצררים נהדפה בכוח אש עצומה של מקלעים ושל רימונים, ושוב לא העזו המצררים לתקוף. גם התותח פסק לפעול, והבחורים התפזרו לאורך התעלות, והתותח נשאר במרכוס. במשך הזמן אף למדו להפעילו לתועלתם.

מכשיר הקשר טרם תוקן, ולא יכולתי להתקשר עם מטה הגדוד. היה עלי גם לכבוש את המשלט הצפוני, אך לאור העובדה שכוח המצררים על שני המשלטים היה רב פי כמה משיעורנו למפרע, ולאור העובדה שמספר הפצועים וההרוגים הגיע כמעט ל־30, קשה היה לי להחליט אם להמשיך בפעולה או לא. חשבתי כי עם בוקר אפשר יהיה לכוון אל המשלט הצפוני – בתנאי שמכשיר הקשר יפעל – אש מרגמות ולגרש את המצררים שהתבצרו בו. זאת, כמוכן, אם 113 נכבש. במקרה שמשלט 113 נכבש, הרי שהמצררים במשלט הצפוני היו נתונים בין המצררים. אך אם המשלט לא נכבש, הרי שאנו היינו בעורף האויב, נתונים ללחץ מכל העברים וללא כל סיכויי קשר עם כוחותינו.

חוסר הבהירות בשל חוסר הקשר הביאני במבוכה רבה. העיקר היה ליצור את הקשר עם הגדוד ולדעת מה מצב הדברים. החלטתי לשלוח רץ אל מטה הגדוד. שלחתי את סיטי שסייר את הדרך פעמים רבות. היה עליו למסור על מצבנו ובדרכו לכוון את חוליות ההטעיה אל הפלוגה. סיטי יצא והגיע באמת אל מטה הגדוד.

ובינתיים רציתי להבהיר את שניתן להבהיר. החלטתי לשלוח סיור למשלט הצפוני לבדוק את כוח האויב. היו שהעריכוהו בכוח של פלוגה, והיו שהעריכוהו בכוח של כיתה.

בקשר עם כך ראוי לציין שברגעים מסוימים, אחרי כיבוש המשלט הדרומי, אחזה פניקה באנשים רבים.

